Q. D. B. V.

DE

GENERATIONE FEBRIUM,

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO CAROLO,
BORVSSIÆ PRINCIPE, MARCHIONE BRANDENBVRGICO, RELIQVA,

PRÆSIDE
FRIDERICO HOFFMANNO,
COLLEGII MEDICI h. t. DECANO,

PRO DOCTORIS GRADV
publice diſputabit
ANDREAS KOCK,
Holmia Svecus.

ad diem Decembris M DCC XV.
H. L. Q. C.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, Acad. Typ.

DISSERTATIO SOLENNIS MEDICA

DE

GENERATIONE FEBRIUM.

§ I.

Iversæ indolis causas, variis morborum generibus invehendis idoneas, hactenus in conspectum adduximus: egimus quoque de earum domicilio, ubi feralem suam vehementiam exerceant: nunc rei ordo quoque deposcere videtur, ut paulo pressius exponamus, quo-
odo & in quas corporis partes perniciales morborum
usæ suam vim ac operationem exserant, varia sym-
omata producendo. Prius vero, quam hoc nostrum
stitutum exsequamur, opere & labore dignum vide-
r, breviter strictimque explicare, quo modo morbi-
cæ causæ in genere in corpore nostro progenerentur.
ostra vero hoc de negotio sic fert sententia: quemad-
odum universi corporis & singularum ejus partium
gor, & actionum integritas, a libero & moderato flui-
orum per omnes meatus circuitu, & inde consequen-
inutilium partium per varia emunctoria excretione

 pro-

proxime dependet: ita ex impedito vel quovis modo læſo fluidorum circuitu & excretionis negotio ſatiſcente proximas morborum cauſas materiales deducimus. Quandocunque enim ſanguis non æquabili & moderato flumine per corporis vaſa libere fertur, fiunt inde vel ejus ſtaſes aut ſtagnationes vel viſcerum obſtructiones, quæ fœcundiſſimæ morborum ſunt procreatrices, ſiquidem ſanguinis in vaſis ſtaſes inflammationes periculoſas, febres, ſphacelationes proferunt: ſtagnationes vero affectus maxime ſpaſmodicos, nimia ſeri vel ſanguinis profluvia, nec non affectus paralyticos ſoporoſos pariunt: viſcerum vero pertinaces obſtructiones, quæ ab impedito ſanguinis motu identidem fiunt, gravium maxime morborum chronicorum, ut ſcorbuti, hydropis, phthiſeos, aſthmatis, cachexiæ & id genus plurium plerumque ſunt genitrices. Præter ſanguinem vero & humores circulo vitali deſtitutos, aliæ adhuc fiunt æque potentes morborum cauſæ quæ magis in agilitate ac tenuitate firmas ſuas agunt radices. Hæ vero ex excrementitiis ſordibus, in corpore retentis & pejorem ex mora indolem nanciſcentibus, incunabula ſua trahunt, adeo, ut pro differente excrementi natura, diverſæ etiam in morbis producendis actiones reſultent. Ex tenuiſſimo enim & putridæ indolis miaſmate, acutæ, contagioſæ & malignæ fiunt febres. At ſi materia tenuis ſalino-cauſticæ eſt naturæ, moleſta irritatione vehementes ſpaſmos, febres quoque & convulſiones, parit. Quæ crudioris vero & fixioris ſalinæ ſunt indolis retenta eroſione, ut videmus in morbis chronicis & exulcerationibus, magis lædunt & nocent. Quoniam vero in ſuperioribus tres præcipuas morborum

rum classes, febres maxime & spasmodicos periodicos, neque minus chronicos affectus, qui ex atonia & obstructione colatoriorum proficiscuntur, constituimus; etiam singulas has classes seorsim spectare & quomodo ex sanguinis & humorum impedito motu vel excrementis retentis generentur, hoc loco proponere apud animum, divina ope adjuti, constituimus.

§. II.

In nostra vero meditatione initium merito facimus a febribus, quarum tanta est vis ac frequentia, ut fere omnibus adsistant vel superveniant morbis. Neque ulli morbosi motus, præterquam eas, in turbanda motuum vitalium œconomia tantæ potentiæ deprehenduntur. Harum itaque & generationem & quomodo earum causæ in corporis sensibiles partes agant & symptomata producant, in præsenti exponemus. Ante vero, quam id effectui demus, non alienum a scopo nostro erit, veterum, neque minus nonnullorum recentiorum, ut *Campanellæ*, *Helmontii*, *Sydenhamii* de febribus sententiam & conceptum, quem sibi formarunt, examinare. Veteres, febrem pugnam naturæ cum morbo, & de hac pugna judicium crisin dixerunt. Ex recentioribus vero laudati viri febrem salutarem naturæ sive Archei motum vel excandescentiam habent, qua corpori infensum & corruptionem minitantem humorem ejicere moliatur. Quidam hanc adjiciunt illustrationem, quod natura, sive principium agens & movens corporis nostri, interna quadam notitia, ratione, intentione & directione instructum sit, quare ex morali æstimatione causæ morbificæ nocentis sanguinis circulum agendo, eum ad certa loca certis temporibus dirigat,

ut celeriter per congrua colatoria excernatur, id quod præſentaneam corpori noxam minitatur. Ex eo colligunt, febrem eſſe abſolute & perpetuo in ſe & ſua natura ſalutarem motum, adverſus cauſam morbi unice directum, adeoque, minime pro effectu morboſo & paſſivo, ſed potius pro activo remedio eſſe habendum. Id quod maxime exinde confirmatur, quia plures ſine remediis & ſine medicis ex febribus convaleſcunt. Quamvis vero hæc febrium theoria ſpecioſa admodum & medendi ſcopo accommodata videatur, neutiquam tamen iis, qui in eruenda veritate non nominibus, ſed rebus, non ſpeculationibus, ſed demonſtrationibus, non metaphyſicis, ſed phyſicis cauſis delectantur, ſatisfacit.

§. III.

Etenim inſtar regulæ in veritate indaganda tenendum eſt, quod in demonſtratione nihil loco principii vel primæ cauſæ ponendum ſit, quod non prius tam clare fuerit probatum atque perſpectum, ut nullus amplius dubitandi locus ſit. Jam vero, quod in fibris motricibus ac membranis corporis noſtri Ens ratione vel intentione præditum reſideat, quomodo evidentibus & convincentibus argumentis probari poſſit, equidem non video. Neque minori probatione hoc ſuppoſitum indiget, quod anima, quæ certos tantum motus in partibus membranoſis occurrentes percipit, & certos etiam tantummodo motus muſculorum dirigit, omnes reliquas partium actiones, imperio voluntatis non ſubjectas & quas naturales vel vitales adpellant, perficiat & omnium actionum in corpore noſtro cauſa ſit. Neque per perverſam phantaſiā aut animi affectus toni partium aut pulſus cordis & arteriarum turbatio momentum

pro

probationis exhaurire videtur: Lubenter enim concedimus,& varias impreſſiones animæ & cogitationes non ſecus ac alia externa elementa, alimenta, venena jus & potentiam in motus corporis vitales habere, eos varie adficiendo vel etiam turbando: minime tamen ex eo conſequitur, ut, quod alterat & turbat hos motus, unica & vera horum quoq; cauſa ſit. Condonandum utique id eſt majoribus noſtris, qui corporum eſſentiam in extenſione mere paſſiva omnis motus & actionis experte collocabant, qui ordinatiſſimæ fabricæ corporis noſtri agnitione carebant, & vitalem humorum circuitum & variorum colatoriorum ſtructuram ignorabant, neque minus vera phyſices, chymiæ, anatomiæ ac mechanices notitia, ſine qua omnis medica theoria cæca ac trunca eſt, erant deſtituti. Jam vero noſtris temporibus meliora edocti ſcimus, omni corpori inesse principium motus, ſive eſſentiam ejus non tam in extenſione, quam principio quodam nitente & renitente conſiſtere, & tot eſſe agentia & principia motus, quot ſunt corpora. Novimus porro ex mechanicis & æternis motuum legibus, motum localem nonniſi inæqualem virium motricium mutuam actionem & reactionem eſſe, adeo, ut demendo vel addendo corpora pro lubitu motus vel ſiſti vel augeri vel imminui poſſit. Novimus quoque ex ordinatiſſima partium ſtructura ordinatiſſimum & plane mirabilem certa proportione & tempore fieri motum. Novimus denique ſolo contractionis & dilatationis fibrarum motu omnes actiones animantium tam in ſtatu, qui ſecundum, quam qui præter naturam fit, dependere. Tandem vero compertiſſimum eſt, calorem & frigus, humiditatem & puri-

tatem

tatem aeris, item copiam & intemperiem alimentorum, animi quoque affectus, nec non medicamenta ac venena ex se & sua natura motus vitales augere & imminuere ac permutare posse. Ad dilucidationem hujus argumenti perquam curiosa anatomica experimenta multum faciunt, quod nempe cordis musculi atque auriculæ in cadavere post thoracem apertum mulieris & canis jam penitus quietæ, solo insflatu aeris in ductum thoracicum suas pulsationes reciprocas systoles & diastoles non adeo brevi tempore repetere & continuare inceperint, quemadmodum ea legere possumus in Excellentissimi *Brunneri Tr. doctissimo de glandulis duodeni.* Quomodo aëris admissione vel subtractione vita animantium pro lubitu intercipi, penitus tolli vel etiam revocari antliæ pnevmaticæ beneficio possit, rem inter experimenta physica arbitror esse notissimam. Ecquis etiam est, qui solide negare ausit, vitam nostram, sanitatem, morbos ac mortem a causis mere externis iisque proximis, minime vero remotis aut instrumentalibus dependere.

§. IV.

Neque etiam illud concedere possumus, quod motus febriles & alii morbosi absolute & perpetuo sint salutares, in conservationem corporis tendentes. Equidem motum in corporibus animantium progressivum, & qui in circulum abit, in se & sua natura dicimus salutarem, quia corpus à putredine defendit inutilia excernendo; sicut contra quietem sanguinis in animantibus semper pernitiosam, habemus, quia ex hac & morbus & mors proxime suam originem mutuatur. Num verò ille sanguinis & humorum auctus circulus qui semper cum spastica strictura fibrarum corporis

fit

fit, qualis eſt febrilis, in ſe & ſua natura dici poſſit ſalutaris, hoc non facile adfirmaverim, eo, quod hunc motum vehementer & cito ſalutares corporis ſuccos & vires conſumere & ad chronicas ægritudines, ſi diu durat; corpora diſponere, imo facile, viribus exhauſtis, ad inflammationes & ſphacelationes mortiferas, quæ in diſſectis corporibus veluti mortis cauſæ reperiuntur, tranſire animadvertimus. Siquidem plures inflammationes lethales, ut ventriculi, inteſtinorum, meningum denuo febribus ſuperveniunt. Accedit & illud, quod maximopere attendendum eſt, ſub intenſa & vehementi febrili ſanguinis commotione & circulatione excretiones laudabiles materiæ corpori noſtro infeſtæ per ſudorem, urinam aut alvum non facile fieri, ſed ſemper remittente ſpaſmo & placidiori facto ſanguinis motu demum perfici, quemadmodum id in declinatione intermittentium & acutarum fieri obſervamus. Neque tamen inficiamur, ipſum febrilem & concitatum motum ſæpius, ſed non ſemper, eſſe ſanguinis copioſi, ejusque ſtagnationum imo obſtructionum magnam medicinam atque remedium, uti perpulchre more ſuo febrem *Celſus* adpellat. Neque negamus, tenuiſſimam, vel etiam acerrimæ indolis febris cauſam, nervoſis partibus inſiſtentem, viſcoſiore ſanguine, a nimio calore ſubtiliores ejus partes conſumente, reddito, ſæpius corrigi & emendari, ſive ſecundum veterum modum loquendi coqui, ut idonea ad excernendum fiat febris.

§. V.

Suppoſito itaque partium ſolidarum & fluidarum corporis noſtri in ſe activo mechaniſmo, ſtatuimus

causas febrium & morborum non esse secundum *Helmontium* mere occasionales, sed potius per se & viribus suis esse activas, neque aliter ac venena agere in partes nerveo membranaceas & fibras motrices, motus vitales turbando vel pervertendo. Hoc vero assertum neutiquam tam crasse est accipiendum, ac si causæ morborum solæ, sine concursu motus, jam in corpore vivo existentis, præternaturales motiones in corde & fibris efficiant, ut potius morbus tam ex actione causæ, quam reactione motuum vitalium dependeat. Equidem jam ordo tractationis postulare videtur, ut quid moveat cordis musculos tam in statu sano, quam in febrili explicemus: at instituti nostri ratio, cum uberiorem hujus rei discussionem hoc loco prohibeat, paucis duntaxat innuimus, liquidum nerveum, (quod nemo negare potest, si ordinatissimam cerebri & nervorum fabricam circumspicimus,) & tenuissimam aereo æthereo elasticam sanguinis arteriosi portionem, motus vitales, qui systole & diastole continentur, celebrare, siquidem animadvertimus dissecto femoris nervo vel arteria ligata protinus pedem fieri paralyticum salva musculorum, quæ genuina sunt motus instrumenta, fabrica, quam utique anima, quæ indivisibilis est, si ab ipsa motus fierent, posset adhuc facile movere. Quoniam vero cerebrum & nervi in omnibus animantibus præcipuam motus, præsertim systaltici activi, materiã subministrant, ad diastolen vero maxime sanguis concurrit: hinc quoque recte colligimus, in omni præternaturali præsertim aucto motu solidarum partium, sicuti fit in febre & spasmo, genus nervosum principaliter & primario esse affectum inque omnibus morbosis motibus pati. N

que aliter causæ morborum nobis agere videntur, quam quod genus nervosum & membranosum extraordinarie & præter naturam lædant atque afficiant. Pro diversitate autem harum causarum actio quoque morbosa in nervosas partes multum differt: vel enim sanguinis & humorum nimia copia, in stasi, & stagnatione sensui & motui vacantes partes nimium distendit, premit aut trahit, vel excrementitia, acris, caustica materia eas nimium vellicat, arrodit, lancinat aut subtilis putrida corrupta materia liquidum, quod nervi vehunt, homogeneum, plane imminuit aut destruit. Quoniam vero plane mirabilis est nervorum ac membranarum inter se consensio, magnaque ejus potentia in sanguinis circulum existit, hinc non mirandum est, a minimo etiam, valde tamen activo morbi principio universum corpus in consensum pertrahi, gravissima symptomata producendo.

§. VI.

Igitur quod attinet primo ad naturam febrium explicandam, nulla mihi videtur febris in corpore subnasci posse, nisi ubi membranæ & partes nerveæ sint spasmo detentæ, ex quo etiam universali fibrarum spasmo omnia febribus supervenire solita symptomata, eorumque ratio rectius deducitur. Quia vero in nulla febre clarius ejus ortus & generatio perspici potest, quam in intermittente, ubi sub singulis paroxysmis nova subinde febris fit accessio, hinc etiam nulla, præter hanc, clarius febris naturam ac genesin declarat. In omni videlicet febre primo oritur partium membranosarum spasmus, qui sanguinis circuitum maxime inæqualem præstat, dum ipsum a partibus exterioribus, veluti a

 cir-

circumferentia ad interiora ceu ad centrum pellit. Et hoc jam suo tempore magnus medicinæ parens *Hippocrates*, quo nemo solidius & magis mechanice febrium generationem explicuit, annotavit. Qua de re elegantissimus locus extat *Lib. de flatibus* §. 11. dum inquit, *decedente a partibus extremis sanguine, viscera & partes contremiscunt. Sunt autem quædam corporis partes sanguine plenæ, quædam vero exsangues, exsangues itaq; propter frigus non tremunt, sanguine autem abundantes contremiscunt. Nequit enim fieri, ut sanguinis multitudo conquiescat.* Quibus gravissimus Auctor perquam evidenter indicat sanguinis circuitum in febribus maxime esse inæqualem, dum a partibus exterioribus sanguis ad interiora repellitur. Hæc vero inæqualitas sanguinis circuli a nulla alia causa, quam universali quadam spastica fibrarum strictura est derivanda, a qua etiam omnia, quæ febribus jungi solent, symptomata, originem suam trahunt. Incipit hic spasmus maxime in cute, cujus pars exterior ex tenuissimis fibrillis & papillulis nerveis, exquisito sensu ac motu præditis, conflata est: hæc ab illustri *Malpighio* corpus reticulare vocatur. Quandocunque itaque has teneras nerveas & tendinosas cutis partes spasmus exagitat, integumentum hoc constringitur, vasa comprimuntur, pori ac meatus, qui sudorem evehunt, angustantur, unde habitus corporis subsidet, detumescit, venæ disparent atque excretio per sudorem coh betur, glandulis miliaribus sub cute positis compressis, & partes extremæ frigore & horrore corripiuntur propter copiosos nervorum surculos a pari vago intercostali cervicali secundo, brachialibus, dorsalibus & inferioribus lumbaribus ad universam cutim exte-

is, qui ſpaſtico motu agitati horrorem vel etiam ri-
orem producunt. Solet vero hic ſpaſmus non tan-
ummodo in cute ſubſiſtere, ſed, ſi vehementior eſt, ad
artes etiam interiores vagatur & ferme totum mem-
ranoſum genus in conſenſum trahit, &, ubi pericra-
ium occupat, gravem cephalalgiam parit: in perioſtio
ontuſivum artuum dolorem, qui quartana correptis
erquam familiaris eſt, ſuſcitat. Cum vero ad plexus
eſentericos diſpergitur, gravem & preſſorium dolo-
em circa primam lumborum vertebram, ubi horum
ervorum ſedes eſt, ingenerat. Quia vero hæc ſpaſti-
a ſtrictura etiam ad ventriculi & inteſtinorum mem-
ranas procedit, hinc anxiæ & flatulentæ hypochon-
riorum & abdominis tenſiones fiunt, alvus clauditur,
auſea fit, & ad vomendum conatus, præſertim in terti-
nis, circa mutationem frigoris & horroris eſt. Et quia
ngens conſenſio, propter communionem nervorum,
entriculi eſt cum renibus, hinc urina, quæ præſente
igore & horrore profunditur, tenuis & clara ſine ſe-
imento fertur. Hæc vero ſpaſmi febrilis vehemen-
a ſæpius tanta eſt, ut etiam ad meninges adſcendat,
uare dantur caſus, ubi ſub ipſo frigore epilepticorum
nore ingentes membrorum jactationes, agitationes
um maximis præcordiorum anxietatibus & ſpaſticis
rtuum contorſionibus annotati fuerunt. vid. *Cl. Pezoldi*
bſ. 4. pag. 5. Ita quoque *Reygerus in obſ. 34. pag. 60.* no-
avit initium tertianæ cum frigore inſtar convulſionum
pilepticarum concutiente & convellente, uti etiam
Ballonius Lib. 1. Epidem. pag. 22. in tertiana continua par-
as manuum contractiones animadvertit.

§. VII.

Sub hisce angustiis spasmodicis necesse est, ut sanguinis liber cursus ac iter per venarum tubulos compressos impediatur, unde per arterias regurgitat ad cor, ubi ejus oppressionem cum anxietate, pulsu parvo, debili & frequenti efficit. Accedente vero postea copiosiori liquidi nervei adfluxu, fortior & celerior cordis & arteriarum fit systole, & sic majori nisu & pressione sanguis per vasa longe celerius & citius fertur, inde exurgit calor, qui ex vehementiori attritu partium sanguinis sulphurearum ad fibras & vasa spasmo rigidiora reddita, nascitur. Recte enim & omnium primus *Cl. Borellus Lib. de motu animalium pag. 337.* caloris febrilis augmentum ex circuli sanguinis celeriori motu derivat. Sciendum vero hoc loco est, sub auctiori calore nondum remittere spasmum, sed per totum febris decursum continuare, neque dubium est, quin ipsas etiam arterias, quae identidem nervosis & musculosis tunicis gaudent, occupet, quare in omni febre pulsus celer, qui ex frequentia dignoscitur, cum quadam duritie conjunctus est, non secus ac in omni affectu spasmodico durum & renitentem pulsum, utut non semper celerem, observemus. At remittente spasmo, remittit etiam calor, pulsus redit ad statum naturalem & relaxato demum fibrarum tono larga sudoris fit profusio, urina quoque crassior & saturatior emittitur, & jam facile sedimentum deponit, alvus facilius secedit, quae sub impetu febris tam fortiter stricta & clausa erat, ut clysterem infusum retineat, qui declinante febre plerumque sua sponte rursus ejicitur.

§. VII

§. VIII.

Quemadmodum vero in intermittentibus novus emper febrilis insultus exacte quatuor temporibus di-tinctus statis temporum periodis recurrit: ita in con-inuis idem spasmus per plures dies licet cum quadam emissione, continuat, neque prius desinit, nisi sub de-linatione, causa morbi penitus subacta & expugnata:& ic cutis atque emunctoriorum tonus relaxatur, hinc xcretiones, quæ morbum solutum denunciant, prom-te fiunt eæque criticæ adpellari solent. Ex hisce jam acile efficitur, in continuis causam febris talem obtine-e locum & sedem, ubi spasmis continuo genus nervo-um adfligitur, cum in intermittentibus alium plane ocum & domicilium habeant, ubi non continuo, sed er intervalla nervosas membranas lacessunt. Ex hoc m consequitur, ut omne illud, quod universi corpo-is membranas & cutim spastice contrahere valet, febri tiam inducendæ idoneum sit, quare etiam rectissime eteres & inter eos magnus noster *Hippocrates* & *Gale-nus* nunquam fieri febrem sine rigore, qui spasmi spe-ies est, præcedente, existimant; quo de argumento gregius extat locus in *Foesii Commentar. in Hipp. S. VII.* .56. Quomodo ex spasmo febrilis commotio oboria-ur, evidens exemplum videmus in terrore, qui ex-cte similem motum, ut febrilis est, excitat. Is enim principio fortiter partes extremas constringit, quæ igescunt, horrore concutiuntur, disparentibus vasis sublata omni, quæ per habitum corporis fit, excre-ione & tum recurrit sanguis ad interiora, cor ac pul-nones, ingentemque ibi facit oppressionem atque anxi-tatem, quam postea ingens cordis palpitatio, systole

auctior

auctior, pulsus citatior, & diffusus per corpus calor, qui finitur largo sudore, insequitur, sique corpus debile paulo vehementior terror adficit, ut membranas cerebri simul graviter infestet, convulsiones non raro epilepticæ conjunguntur. Evenit etiam sæpissime, ut motus hi febriles, non secus ac aliæ febres, sua tempora ac periodos observent. Denique & ipsa vehemens ira ejus est indolis, ut sanguinem celerrime & febrilem in modum, cum pulsu frequenti & duro, commoveat, non quod hic, ut in terrore fit, spasmus prius in partibus externis incipiat, sed quia subito internas membranas occupat.

§. IX.

Igitur cum spasmus nervosi generis maxime sit causa febris præcedens, patet jam clare ratio, quare vulnerationibus nervoso-tendinosarum partium tam expedite febris superveniat. Memini ante aliquot annos studioso acuti cultri apicem in pedis digitum incidisse, atrox inde mox secutus est dolor, quem febris continua per aliquot dies cum anxietate, vigilia, quin imo cum delirio, excipiebat. Apparet quoque hinc facile ratio, quare gravioribus subinde intestinorum in colica spasmodica, articulorum in arthritide, uretherum a calculo inhærente, doloribus febriculosæ commotiones quæ cum frigore & horrore incipiunt & calore ac pulsus celeritate continuant & sudore terminantur, in praxi conspiciantur. Et scite *Hippocrates in Coacis prænot.* febres ex doloribus vehementibus diuturnas judicat. Et ob dolorem inguinis & glandularum febrem diuturnam denotat. *v. l, c.* §. 73. Et quid familiarius est quam quod ad dentitionem infantum febres accedant. *v. Hip*

ap

aph. 25. S. III. Neque alia ex causa inflammationibus continuo fere jungitur febris, quam, quia ob sanguinis in vasculis stasin ejusque ad vicinas partes copiosiorem adfluxum & stagnationem, partes nervosæ fortius premuntur, tenduntur, ut non tantum in parte inflammata calor præternaturalis, sed & in universo corpore producatur, eo, quod gravis nervosæ partis tensio totum membranarum genus in consensum pertrahat. Mirabilis enim est conspiratio membranarum & nervorum in universo corpore. Simili quoque ratione abscessibus jungi solet febris. Recte enim *Hippocrates Lib. de flatibus* §. 7. *ex inflammatione & tensione abscessuum fit febris.* Exemplum hujus rei clarissimum habemus in variolis, quæ, quando suppurari incipiunt, nova gignitur febris & eo gravior ac periculosior, quo cutis, ut in juvenili ætate, est strictior & ingens variolarum copia adest. Puerperis tertio die ordinario febrem accedere, res perquam omnibus nota est. Dicitur hæc lactaria & ortum habet a succo lacteo copiosius ab utero ad glandularum mammariarum, quæ molliori & delicato sensu gaudent, appulsu. Glandularum, ut parotidum, bubonum abscessus nondum maturi, si aperiuntur, ob dolorem & tensionem febris subinde supervenit. Hujus rei exemplum adducit *Hildanus Cent. V. Obs. 65.* qui ex bubone minus mature aperto febrem, cum vigilia & inquietudine, suscitatam notavit. Et in genere glandularum tumoribus febres accedere malas, auctor est *Hippocrates aph. 55. Sect. IV.*

§. X.

Neque vero quid clarius febrium generationem, quam abusus thermarum Carolinarum, demonstrat.

 Res

Res enim per quotidianam fere experientiam compertissima est, si quando corpus aut sanguine aut sero repletum, ante sectionem venæ, vel primarum viarum evacuationem, aut ante usum thermarum internum in balneum, præsertim nimis calidum, incautius procedit, quod protinus febre continua, interdum etiam intermittente, ad plures dies infestetur. Inest enim Carolinis, ob copiosam calcariam adstringentem terram, magna vis cutis fibras constringendi & repellendi, unde etiam pedum tumores brevi tempore abigit ulceraque exsiccat. Quodsi itaque ab intensiori balnei calore sanguis fortiter incalescit, & salinæ excrementitiæ sordes exhalare nequeunt, ob clausa spiracula; sed in cutis vasculis remanent: protinus a tensione fibrarum nervearum febrilis motus suscitatur. Unde quoq; in sanguineis & calidioribus corporibus, a transpiratione prohibita, febres synochas, ardentes, vel etiam tertianas gigni in propatulo est.

§. XI.

Ulterius ex tensione sola & vellicatione partium nervosarum febrem generari posse, perquam curioso experimento practico annotavimus. Laborabat ante aliquot annos magni nominis Theologus ex plane singulari affectu. Is ob plevritidem male curatam incidit in empyema, lobum dextri lateris totum consumens, quod interius ruptum ingentem & plane stupendam puris quantitatem in thoracem effudit, qua per paracenthesin evacuata, æger ex orco quasi revocatus fuit. Interea per plures annos quotidie ingens copia non amplius puris, sed boni odoris & dulcis saporis singulis diebus humor profluxit, qui non sine ratione ex ramo

ductus

ductus thoracici (quales copiosi circa glandulam thymi dispersi, avtopsia teste, videntur) empyemate aperto & eroso effluere judicatus fuit. Consilium hinc datum fuit a chirurgo, ut ad impediendam forsan putrilaginem; singulis mensibus decoctum, quod ex vino Hispanico constabat, siphone injici curaret, quod etiam factum est. Retulit vero nobis non semel candidus & gravis vir, quod ab injectione hac semper in febrem per unum vel alterum diem durantem inciderit, cujus non alia videtur ratio, quam quod ab ejusmodi decocto tendinosæ & nervosæ diaphragmatis ac plevræ partes, paulo fortius tactæ, febrem induxerint.

§. XII.

Ceterum a spasmodica partium, quæ sensui, tono ac motui serviunt, strictura & quæ in generanda febre fere omne fert punctum, earum quoque recidiva proficiscitur, cui intermittentes maxime obnoxiæ sunt, præsertim causa morbi non penitus expugnata. Jam vero experientia compertum est, nihil æque ad intermittentium recidivam promovendam facere, quam si quis boreali vento vel aeri frigido & humido, qualis est in locis subterraneis, declivioribus & circa fluvios vel aquas stagnantes, corpus paulo liberius exponat. Quandoquidem frigus in corpus per sensibiles cutis partes irruens, mox consuetum repetit spasmum, qui ex horripilatione, extremorum frigore ac dolore circa lumbos cognoscitur, quem postea semper motus & calor febrilis subsequitur. Deinceps paulo validius propinatum catharticum facile recidivam suscitare, res certæ experientiæ est, quod vero ex nulla alia causa fit, quam quod forte purgans spasmos in primis viis mo-

veat, quibus postea aliæ membranaceæ partes similem in motum haud difficulter pertrahuntur. Iracundiæ quoque affectus, sicuti in concitandis febribus continuis & intermittentibus multum valet: ita quoque earum recidivis lubenter velificatur, quia genus membranosum ac fibrosum promte in spasmos conjicit.

§. XIII.

Evenit vero in praxi sæpius, ut causa febris neglecta, præpostere & nimis cito variis artificiis paroxismi cohibeantur & ita universalis ille, qui ad febrem inducendam necessarius est, spasmus cesset: attamen loco hujus alii vehementiores particulares spasmi succedant & certa loca graviter exagitent; nihil enim frequentius occurrit, quam quod intermittentibus, china chinæ vel aliis adstringentibus male curatis, colica spasmodica, affectio cardialgica vel hypochondriaca superveniat. Quare memoratu digna hanc in rem est observatio, quam *Cl. Reygerus in Obs. pag. 89.* scriptis reliquit: *Comitissa febri tertiana duplici notha laborans, topico liberata, loco febris statis horis atrocissimos dolores colicos experta est. Aliis emplastro febris cessavit, sed die paroxysmi tensio ventris, cordis compressio, lancinatio extremorum & faciei discoloratio accessit.*

§. XIV.

Quum itaque febres spastici maxime & nervosarum partium sint morbi; hinc ratio amplius non obscura esse potest, quare omnes ii, qui sensibilioris sunt naturæ, temperamento sanguinei cholerici, juvenes & qui facile animo commoventur, & fibras teneras, strictas tamen ad spasticas motiones subeundas proclives habent, tam facile in omnis generis febres incidant, vel febriles

com

ommotiones (Germ. Aufwallung des Geblüts) expe-
iantur. Certum namque est per experientiam, unum
orpus præ altero facilius esse febribus obnoxium. Qua
e re eximius locus ex *Hippocrate Lib. 2. prædict.* §. 20.
dduci meretur: *Alii*, inquit, *præ vulneris dolore, quod
rave nullo modo erat, spiritum quidem duxerunt* (id est,
ene respirarunt) *verum delirarunt & febrientes mortui
unt. Quicunque enim aut corpus febricitans habent aut
ientem turbatam, talia patiuntur.* Præterea observa-
nus, quod qui fibras non adeo mobiles, sed densas &
esistentes habent, neque adeo sensibilis ratione corpo-
is & animi sunt indolis, ut senes, melancholici, item
hlegmatici & duro vitæ genere gaudentes, corpora
ninus prona in febres obtineant.

§. XV.

Igitur quia in producenda febre omne fere mo-
nentum spasmi, iique universales fibrarum sensilium
orporis absolvunt: liquido inde dilucescit, ea remedi-
rum genera, quæ spasmos sedant atque compescunt,
ptima esse antifebrilia. Neque hæc adsertio suo ca-
et fundamento, siquidem præter ea, quæ causis febri-
m expugnandis dicata sunt, probatæ & expertissimæ
irtutis antispasmodica in impetu febrilis commotionis
etundendo omnibus aliis palmam præripiunt. In flo-
ibus chamomillæ vulgaris substantia datis, eorum
xtracto, essentia & oleo genuino destillato profecto
aucis nota, sed expertissima medicina antifebrilis lati-
at, cujus operatio in nullo alio consistit, quam quod
enus nervosum adflictum soletur & spasmorum vehe-
nentiam mitiget atque deliniat. Nitro quoque bene
lepurato in temperando febrili æstu nihil excellentius

 est,

est, eo, quod partim ipsam acrimoniam biliosam mitiget, partim etiam nimis tensas fibras relaxet & poros cutis aperiat, quo partes sulphureæ tenues sanguinis, a quibus conclusis æstus maxime oritur, exhalare possint & ob id in omnibus acerbioribus doloribus, febribus & spasmis lenem diaphoresin provocat, qua calor nimius mitigatur. Tum singulari febrium insultus mitiganda potentia ipsa theriacalia gaudent, præsertim quando aliquot horas ante accessionem intermittenti vino calido offeruntur, unice vero eorum operatio in virtute sedativa antispasmodica & diaphoretica requiescit.

§. XVI.

Verum enimvero cum magna, imo plane mirabilis cortici chinæ, martialibus & omnibus fere adstringentibus ad cohibendos intermittentium insultus efficacia insit, merito in quæstionem venit, unde ea dependeat? Nos sumus ejus sententiæ: adstringentia quidem in se non spasmos sistere, sed potius roborando & firmando partes fibrosas & membranaceas, quæ post violentas in paroxysmo stricturas ordinarie valde relaxantur, efficere, quo minus materia febrilis tenuissima acris se ipsis rursus insinuet, atq; eas ad contractiones spasticas cogat. Mira vero est adstringentium potentia & operatio per universum corpus, unde forte adstringens, dum adhuc in ventriculo moratur, in remotis partibus sanguinis profluvium compescit. Et hæc quoque est ratio, quare clysteres ex cort. chinæ chinincocto adstringentes redditi, secundum *Helvetii* inventionem, febriles accessiones compescant. Similis operandi ratio est emplastrorum, quæ ex roborantibus & adstringentibus parata & manuum pulsibus adplicata

a

ad paroxyſmos ſiſtendos magnam efficaciam exſerunt, dum enim genus nervoſum roborant, faciunt, ne tam facile in criſpaturas ſpaſmodicas a febris cauſa adigantur. Neque alia videtur eſſe ratio, quare emplaſtra veſicatoria ex allio, item ex flammula Jovis, ranunculo, pipere, telis aranearum, araneis, fuligine manuum carpis admota, paroxyſmos cohibeant, cum enim ſale cauſtico quo vigent, totum fibrarum genus extra paroxyſmum conſtringunt, non admittunt facile, ut aliena materia eas ſubeat atque exagitet. Ceterum, ubi graviſſima per ſpaſticas contractiones genus nervoſum adfligitur, ſicuti quandoque fit ſub acceſſione quartanæ, linimenta nervina ſpirituoſa antiſpaſmodica ventriculo vel ſpinali medullæ admota egregium levamen adferre a Practicis non ſemel obſervatum eſt. Novimus clyſteribus, ex herbis nervinis antiſpaſmodicis paratis, cui injecti balſami noſtri liquidi, quem vitæ vocant, inſigni quantitate ex quartana laborantes mirifice fuiſſe ſublevatos.

§. XVII.

Poſtquam itaque ſatis clare & evidenter oſtendimus, ſpaſmum partium earum corporis, quæ ſenſui motui vacant, tam in frigore, quam in calore præcipuam & principem ſymptomatum eſſe cauſam, & ſine illis febrem nec fieri nec continuari poſſe: ordo & ratio rei jam exigit, ut quænam febrilium ſpaſmorum ſint cauſæ, & quo principio agant, circumſpiciamus. Dicimus vero, febres non ſecus ac alios morbos ex duplicis maxime generis cauſa materiali ſubnaſci, altera in mole magis materiæ, altera in tenuitate & infenſa materiæ qualitate conſiſtit. Ad primum ordinem pertinent

tinent sanguinis & humorum in vasis stases atque congestiones, liberum sanguinis circulum intercipientes, unde potissimum dolores, inflammationes & febres fiunt, quemadmodum id præclare *Hippocrates Lib. de flatibus* §. 13. exprimit his verbis: *sanguis ipse natura calidus existens, vi coactus per angustam viam transire celerrime non potest, cum multa impedimento sint obstacula & oppilationes, quapropter etiam pulsus fiunt circa has partes affectas. Hoc ergo modo febres fiunt & cum febribus dolores ac aliæ quædam ægritudines.* Posterioris ordinis causæ febriles sunt sordes excrementitiæ, tenuissimæ & alienissimæ indolis, ob transpirationem potissimum liberam interclusam in corpore remorantes. Unde non sine ratione sapientissima antiquitas febres, præsertim acutas, a prohibita transpiratione deduxit, & meretur in hujus rei illustrationem egregius locus ex *Hippocrate* adduci, qui *Lib. II. de Diæta* §. 45. ita scribit: *quicquid ab excretione intus remanet, non solum huic parti laborem exhibet, sed etiam ei, quæ humiditatem* (id est eam, quæ ab excretione impedita remansit) *suscepit: non enim commoda est corpori, sed infesta, tanquam enim circuitum non habens, sed quiescens calefit, tum ipsa, tum quæ alla-buntur & sic febrem fortem inducit. Calefacto enim sanguine & attracto celerem circuitum faciunt ea, quæ in corpore sunt, & tum reliquum corpus a spiritu purgatur, tum quod compactum & coalescens attenuatur & simul ex carne foras sub cutem extruditur, atque hoc sudor calidus vocatur. Hoc autem excreto & sanguis in naturalem statum restituitur & febris remittit & lassitudo sedatur maxime tertia die.* Quo præclaro & plane singulari loco gravissimus noster auctor clarissime febris causam & rationem ej

form

ormalem neque minus ſcopum ſanandi ſeu cauſam fi-
alem proponit. Cauſa videlicet eſt excrementum cu-
is retentum, quod quieſcens & circuitum non habens,
eſſimæ naturæ fit ac motus febriles inducit; eſſentia
ero ſeu ratio formalis conſiſtit in celeri circuitu eo-
um, quæ in corpore ſunt; effectus eſt, partim ut a te-
ui excremento ſanguis purgetur & compactum, quod
emanet, attenuetur. Cauſa finalis eſt, ut & ſubtile &
enue per ſudorem extrudatur, & tunc ſequitur curatio,
bris remittit, laſſitudo ſedatur.

§. XVIII.

Neque profecto aliter ſeſe res habet in ortu alia-
um febrium, ſive continuæ eæ ſint, ſive intermittentes,
alignæ vel benignæ, exanthematicæ vel minus tales,
bi cauſæ materiales excremento maxime per ſudo-
em retento vel ad primam regionem deſcendente con-
nentur. In quam ſententiam etiam inclinat *Helmonti-*
, uti videre eſt ex *Lib. de febribus*, item *Lib. de retentis.*
lura enim ſunt, quæ tum per eſculenta & potulenta,
m per aerem interiora corporis noſtri ſubeunt, &
æ naturam alieniſſimam ac virulentam plane ha-
ent, ut ſunt multæ exhalationes & partes ſalino-
uſticæ putridæ, corruptæ, quæ partim ex ani-
antibus putrido morbo correptis, partim ex in-
ctis atque ex putridis ſtagnantibus aquis in aerem fe-
ntur, vel etiam ipſo in aere ex variorum effluviorum
mmixtione & confermentatione ſubnaſcuntur. Hæc,
i corpus noſtrum ſubeunt & rurſus exhalant, nihil
cent, quando vero ſubſiſtunt & aliis malæ indolis hu-
oribus ſeſe adſociant eosque inſtar fermenti in ſimi-
m naturam arripiunt, tunc utique fomes & cauſa epi-

demicarum maxime, variæ indolis, febrium ac morborum ponitur ac ſtatuminatur. Hæc excrementa vero partim in primis viis & maxime in duodeno & valvulis inteſtinalibus, partim in vaſculis ſubcutaneis minimis retinentur. In hiſce quando firmiorem ſedem habent, febres maxime pariunt continuas, in inteſtinorum vero canali ſi reſtagnant, magis periodicas & malignas quoque contagioſas inducunt. Prohibita vero tranſpiratio generationi intermittentium etiam velificatur. Tunc enim excrementa ſubcutanea ad primas vias, per ſuccos lymphaticos & bilioſos, regurgitant, ubi cruditates, ex vitio diætæ oberrantes & concurrentes, fomitem intermittentium conſtituunt. Recte enim præcipuam febrium ſedem ac domicilium in prima regione *Fernelius* ſtatuit, qui *Tract. de febribus pag. 16.* ſcribit: *Omnium febrium ſedes & origo in prima eſt corporis regione, circa præcordia, ventriculum, diaphragma, jecoris cava, lienem pancreas. Hæc ſunt publica corporis ſentina, in qua omni humorum colluvies confluit cumulaturque.* Nam ſicut ventriculus & inteſtina varios diverſæ indolis humores, ut bilem, lympham ſalivalem, mucum à ſanguine recipiunt: ita etiam rurſus corruptos humores ſanguini affundunt, adeo, ut magna conſenſio ſit ventriculi non modo ratione ſolidarum & nervoſarum univerſi corporis partium, ſed & ratione fluidarum & ſuccorum: ſiquidem depravatis & corruptis humoribus prima in regione hærentibus, univerſa ſanguinis & humorum maſſa inde luit: ſicut etiam contra vitiatis ſanguine & lympha, mox inde primæ viæ noxam ſuſcipiunt.

§. XIX. Ne

§. XIX.

Neque ullum dubium eſt, quin intermittentes, ꝛc quæ per periodos recurrunt, febres, ratione mate- iæ fixam ſuam ſedem maxime in primis viis habeant, x quibus corruptus & febrilis humor, certo tempo- is ſpatio, ad ſanguinem rurſus in ſufficienti quantitate elatus, intra membranas ſpaſmos febriles de novo in- hoat, donec motu & calore materia diſcuſſa ex cute rojiciatur. Videtur autem in quotidianis humor ma- is eſſe ſeroſæ & corruptæ ſalſæ naturæ, in tertianis a- ris bilioſæ, in quartanis viſcidæ & acidæ. Etenim quo- idianæ & ſemitertianæ corporibus ſeroſioribus, vitæ edentariæ addictis, debilioribus quoque, cachecticis; ertiana magis cholericis & qui alimentis calidis & ëre calido veſcuntur; quartanæ vero melancholicis, ꝛc qui craſſum habent ſanguinem, multumque acidi in rimis viis collectum, familiares eſſe deprehendun- ur.

§. XX.

At vero quæſtio hoc loco naſcitur, cur inter- nittentes, præſertim quartanæ, tam diu durent & ad nnos ſæpius protrahantur, cum tamen, ſi materia brilis lateat prima in regione, facilius inde poſſit ex- urbari. Sed fatemur hic aperte, Medicos eſſe utplu- imum in culpa, qui raro has febres pro differentia orporum, atque cauſarum, temporum, aliarumque ircumſtantiarum recte tractare norunt, nec ſatis ma- ure ad febris mineram præſcindendam convenienti metico, purgante vel ſale deterſivo aut mercuriali re- nedio ſe accingunt. Accedit, quod vacuo die corpus continua tranſpiratione, quæ tunc temporis valde

ſuppreſſa eſt, teſte languido & tardo pulſu, non bene conſervant: tum quoq; materia febrili maxima ex parte victa, roborantia, inter quæ utique cortex chinæ primas tenet, plus juſto ſæpius formidant: Sicut & contra alii cum hoc cortice, nimis cito & præmature atque intempeſtive exhibendo, magnum errorem committunt & maximum exitium adferunt: at febris, quo diutius adfligit, eo magis corpus & ejus vires conſumit, ipſosque humores in excrementa convertit; quæ ſi non rite expurgantur, ſemper de novo, facto ad primas vias adfluxu, materiæ febrili ibi hærenti alimentum ſubminiſtrant. Deinceps a diuturniori febre non parum læſionis viſcera experiuntur, ſiquidem immoderato æſtu ſubtilior ſanguinis pars reſolvitur, & feculentior derelicta vaſculoſam & mollem hepatis ac lienis itemque pancreatis ſubſtantiã ita obſtruit & infarcit, ut poſtea non modo difficilius eradicetur, ſed & viſceribus induratis & tumefactis (germanice dicunt Fieber Kuchen/) gravis & longus morbus febrem excipiat. Tandem, quo diutius febris corpus detinet, eo plus genus nervoſum ac membranarum ſpaſticis contractionibus adſueſcit, ut vel leviſſima cauſa, ut aura boreali aut affectu animi, aut difficilioris coctionis cibo adſumto, febrilis motus revertatur.

§. XXI.

Poſtremo & illud monendum eſſe cenſeo, quod in continuis non minus ac in intermittentibus plerumque materia tenuiſſimæ molis, ſed naturæ validiſſimæ & alienæ, peccare ſoleat. Manifeſtum id eſt à priori, dum à ſola prava exhalatione vel morboſo inquinamen-

mer

mento sive miasmate intus suscepto contagiosæ ma-
li-moris febres, ipsa quoque pestilentia, petechiales, item
variolæ, morbilli, purpuraceæ epidemicæ progenerentur.
A posteriori quoque innotescit, dum dictis his in morbis,
ubi ad habitum corporis materia tenuis detrusa fuit,
mox febris & symptomatum vehementia sese remit-
tit. Quin & in tertiana, in ore & labiis obortis ulcu-
culis, accessio semper mitior redditur, & quartanæ, si iis
scabies vel alia cutis exulceratio supervenit, protinus
vel decrementum sumunt vel plane desinunt, unde
merite scribit *Joh. Langius in Epist. XVI. Ego plus centies
vidi, cum post aliarum febrium, dum præcipue quartanæ cri-
sin obortam, sponte, citra omne medicamentorum subsidium
exolescere.*

§. XXII.

Quod vero minimæ molis materia corpus subito
in gravem febrilem vel etiam convulsivam commoti-
onem conjicere possit; id præter alia morsus & ictus
ira percitorum animantium testantur. Pauxillum enim
est, quod fibrillis cutis nervosis sese insinuans gravissi-
ma pathemata suscitat. Atque mirabile est, quod ve-
nenum, cujuscunque etiam sit generis, intus sæpe inno-
xie sumatur, sed exterius cuti sauciatæ admissum & cum
humoribus nostris immediate commixtum, vix emen-
dabilem noxam adferat. Ita de oleo tabaci scribit *Bo-
rellus Lib. de motu animalium*, quod filum eo inunctum
& per cutem trajectum protinus animal interficiat. De
succo hellebori albi prodidit *Crato in Epist. Lib. II. pag.
227. si lingua succus degustetur, nulli noxius est, sanguini ve-
ro communicatus, exitiosus. Et si quis acu saltim eo succo*

infecta punctim lædatur & exiguum saltim vulnus accipiat, paucis horis post extinguitur. Ita etiam notum est, mercurium vivum intus magna in copia sine noxa sumi posse, at si articuli, partes nervosæ & subcutaneæ, præsertim in scorbuticis, ipso inunguntur, graves læsiones infert. Quotidiana porro experientia confirmat, tenues, acres sordes in scabie, variolis, morbillis, purpura, podagra, arthritide, erysipelate ad cutis habitum delatas & ob varias causas repulsas, graves generis nervosi læsiones producere: ut sunt acutæ febres, asthmata, inflammationes & spasmi violenti. Ex quibus omnibus recte & non sine insigni ratione argumentamur: subsistentes in cutis vasculis excrementitias sordes & ex mora pejores redditas, gravium febrium & symptomatum causam subministrare, adeo, ut non mirum sit in sanguineis synochas simplices & putridas, in sanis diarias inque biliosis ardentes & causos, in cachecticis periculi plenas semitertianas vel quotidianas continuas, in serosioribus catarrhales suscitari, siquidem maxima est omnium nervorum & membranarum corporis cum cortice & integumento cutis valde nerveo & tendinoso consensio atque conspiratio.

§. XXIII.

In variolarum & morbillorum morbo identidem materia valde subtilis, acris, caustica delinquit, quæ solidas & membranosas partes forti strictura & erosione adfligens, variorum symptomatum genitrix fit: ita lassitudines, dorsi, capitis, artuum & lumborum dolor, abdominis tensio, sicca tussis, calor p. n. nausea, vomitio crebra subinde dejectio, quæ eruptioni ordinario præcedere solent, non alii causæ nisi spasmis debentur. De-

niqu

nique sub eruptione quæ contingunt, alvi adstrictio, sali-
vatio, facies tumida, convulsio sæpius epileptica, delirium,
hæmorrhagia identidem spasticam constrictionem parti-
um abdominis membranosarū & humorum ad caput con-
gestionem significant. Ipsa denique cutis a pustulis e-
rosio atque exulceratio acrimoniam causticam abunde
patefacit, neque ignotum est, a variolarum morbo sæ-
pe sæpius phthisicas pulmonum exulcerationes, neque
minus in artubus gravia & mali moris ulcera, cariem,
furunculos, contracturas, arthritides, quandoque inse-
qui. Morbilli quoque ipsis pulmonibus infesti esse so-
lent, unde cum tussi gignuntur, sique minus perite tra-
ctantur, perquam facile in asthma convulsivum aut ca-
tarrhum suffocativum, præsertim in infantibus, transe-
unt.

§. XXIV.

De ortu horum morborum, qui profecto peculia-
ris indolis sunt, eo, quod faciem occupent & ferme to-
tum humanum genus non intactum relinquant, neque
facile, si radicitus curatæ fuerint, revertantur, non una
eademque, sed diffidens admodum est auctorum sen-
tentia. At vero impuritatem succi nutritii in utero
materno hausti & in corporis quadam parte relicti vario-
larum: pravitatem vero succi, qui ex lactatione fit,
morbillorum materialem causam existere, verisimilli-
mum videtur. Confirmationem huic sententiæ, me-
morabilis sequens observatio adjicit; Frequentius vide-
licet annotavimus illos infantes vel paucissimas habere
variolas, vel plane ab iis per omnem vitam esse immu-
nes, quorum matres decenti sanguinis missione, prima-
rum viarum evacuatione & convenienti diæta tempo-
re

re impraegnationis utuntur, vel in quibus ſanguis ſuperfluus eo tempore per uteri vaginam, ſicuti quandoque accidit, ſeſe exonerat. Deinceps notavimus quoque infantes, quibus per tineam capitis, achores, vel faciei puſtulas, auriumque & oculorum defluxiones impuri ſeri facta fuit excretio, parcius, vel plane morbillis non laboraſſe. Hoc vero jam maxime in quaeſtionem venit, ubi haec peculiaris impuritas tamdiu ſine noxa delituerit. Qui in contextu ſanguinis eam latuiſſe ſibi perſuadent, mea quidem ſententia admodum falluntur; ſiquidem ſanguinis & humorum maſſa, ob continuam novi ſucci alibilis acceſſionem & perpetuam partiū ſanguinis diſſolutionem & ejectionem, non ſemper ſibi conſtat, ſed continuis mutationibus obnoxia eſt. Adeo, ut ſanguis, qui ante menſem per cor & vaſa fluxit, nullo modo jam idem numero, natura, atque temperie in vaſis adſit. Poſito quoque, quod diſſolutione fermentativa aliena materia, ſub ſanguinis involucro contenta, extricetur, idque etiam in morbo variolarum fiat; tunc utique illud nos premit dubium, quare non eodem motu fermentationis ſimul quoque morbillorum principium evolvatur, cum experientia conſtet, rarius hos morbos jungi, ſed unum alterum antecedere vel longius demum ſequi.

§. XXV.

Igitur in tam perplexis difficultatibus noſtra ſententia eſt: horum morborum ſemina ac fomenta glandularum anguſtiſſimis ductibus eſſe incluſa. Nulla enim corporis pars ad detinendum humorem magis idonea eſt praeterquam glandula, ubi facile ex diuturna mora alieniſſimam & plane virulentam indolem

con-

contrahit. Res clarissima est in tumoribus glandularum, quæ diutissime & cancri & morbi venerei elementum complectuntur. Deinceps morborum, qui fluxione acri vel exulceratione aut mali moris pustulis corpus nostrum infestant, ut sunt scabiei & herpetis genera, tinea capitis, pustulæ venereæ, chronicæ oculorum lippitudines: apud infantes crusta lactea, plerumque suas radices in glandularum tumoribus firmas agunt, ex quibus secedens acris & corruptus humor perpetuo succos transfluentes vitiat atq; contaminat, quod eo magis accidit, quo celerius humor malignus intra glandularum vasa incarceratus a vinculis suis solvitur. Nobis itaque verisimillimum videtur, quasdam in certis locis glandulas esse tumidas & obstructas, quarum aliæ variolarum, aliæ morbillorum fomitem complectuntur, & quæ successive vere & autumno ab austrina catarrhali aeris constitutione, poris cutis occlusis, intestinam partium sanguinis præternaturalem agitationem efficiente, aperiuntur, quo fit, ut humor acris & corruptus, lympham & sanguinem contaminans, ingentes illas turbas, quæ in variolarum morbo conspiciuntur, excitet, donec per glandulas subcutaneas ad summam cutem fuerit protrusus.

§. XXVI.

Ex hac dicta hypothesi jam facile ratio deduci poterit, quare, qui semel variolis & morbillis correptus & recte curatus fuerit, etiam iis grassantibus non amplius corripiatur, & quare interdum nonnulli recidivam patiantur, si videlicet non omnes simul & semel, sed quædam tantum glandulæ dissolutæ fuerint. Patet quoque porro ratio, quare nonnulli ex infantibus, ante variolarum & morbillorum morbum, nunquam recte valeant, sed variis molestiis & fluxionibus adficiantur, quæ, post-

eaquam hæc mala experti fuerint, penitus cessant, corpore facto & auctiore & robustiore. Deniq; non obscura inde est ratio, cur mercurialia, item sulphura antimonii rite correcta & inter alia ante invasionem horum morborum usurpata, officium in mitiganda symptomatum malitia præstent exoptatissimum.

§. XXVII.

At vero, sequitur jam paulo curiosiores indaganda, quænam corporis glandulæ potissimum horum morborum fomites contineant. Sed hac in re non majorem certitudinem vel majus lumen obtinere possumus, quam per diligentiorem anatomen & inspectionem corporum hisce morbis extinctorum, siquidem nulla veritas in medicina, nisi per anatomen, quæ unus medicinæ oculus, & per physicam experimentalem, quæ alter est, non neglectis practicis observationibus, haberi potest. Quo lumine destitutus medicus, præsertim in sede & caussis morborũ dignoscendis, plane cæcus est & nihil certi scit. Optandum vero hic vehementer foret, ut hoc in casu majorem haberemus copiam sectionum post mortem variolis defunctorum. Ego non plures, quam duas tantum accurate consignatas offendi, quarum una extat *Miscell. natur. curios. Dec. II. A. IX. Obs. 280.* ubi facta anatome pueri variolis extincti, in mesenterio plurimæ glandulæ majores & minores, tractui intestinorum confines, lividæ, sed adhuc molles repertæ sunt, in intestinis tenuibus glandularum plexus nonnulli siderati, inprimis autem glandulæ solitariæ intestini coli tumentes & nigræ extiterunt. Altera observatio anatomica reperitur *in Barthol. Epist. Cent. III. Epist. 29.* ubi in cadavere Mariæ Auriacæ, Principis Regiæ, ex variolis defunctæ, ventriculus anteriori parte inflammatus, intus aphthis multis & in fundo longiori glandula præternaturali obsitus fuit. Ex quibus

histo-

iſtoriis diſcimus, glandulas ventriculi & inteſtinorum
ı hiſce morbis merito poſſe accuſari, dum a lympha
npura & viſcida inteſtinales in fœtu facile obſtruuntur,
neſentericæ vero a vitioſo lacte extra uterum labem &
ımorem patiuntur. Neq; quicquam obſtare videtur,
uo minus ſedem horum morborum & quidem vario-
rum in inteſtinalibus, morbillorum vero in menſente-
i glandulis majoribus conſtituamus. Nam ſymptoma.
, quæ ſub primo morbi fiunt inſultu, ut ſunt anxieta-
s, nauſeæ, vomitiones, tormina, diarrhæa, quæ in in-
ntibus ſæpe per totum morbi decurſum adſunt: item
livationes, aphthæ in ſtatu contingentes, in inteſtinorũ
nali morbi ſedem eſſe ſufficienter declarant. Jam et-
n clarius ratio intelligi poteſt, quare miaſma variolo-
m aere & ore hauſtum, cum ſaliva paulatim ad ventri-
li ſinum deſcendens, tam facile hoc malum, glandulas
s reſolvendo & emolliendo, inferat; item cur laxantia
tempore, quo graſſantur variolæ, exhibita in iis pro-
candis, id quod ſæpius notavimus, ſingulari facultate
udeant. Intelligimus quoq; exinde, quare leniora e-
tica, nec non laxantia cum mercurio dulci, & miti-
i ſpiritus minerales acidi, nec non terrea contempe-
ıtia mature exhibita & copiam variolarum & ſympto-
ıtum vehementiam admodum imminuant; niſi enim
prima regione fomes morborum talium ſubſiſtat, vi-
ur horum remediorum uſus eſſe ſupervacaneus. Ni-
ominus hanc noſtram hypotheſin ac meditationem
ulteriorem inquiſitionem ſollertioribus medicis ac
atomicis etiam atque etiam commendamus.

§. XXVIII.

Sequitur jam, ut etiam de ratione & generatione pur-
æ, tam albæ miliaris, quam rubicundæ, ſententiam no-
m dicamus. Primo vero notandum eſt, quod in chro-
am & acutam ea recte diſtingui debeat, illa periculi
expers

expers, hæc majoris discriminis plena, utraq; autem principio tenuissimo acri, salino caustico, quod velut excrementum retentum intra corpus fuit, debetur. Chronica, quæ per aliquot sæpe menses exercet, cacochymiæ vel scorbuti maxime soboles; acuta vero, magis putredinis comes est, hac tamen distinctione, ut rubicunda plus ex corrupto sanguine, alba vero & miliaris ex vappida & putrescente acida caustica in glandulis lympha proveniat: siquidem a retentis mensibus, vel in puerperis a suppressis varias ob causas v. g. terrorem, refrigerationem, lochiis, frequentius hoc malum infestat. Miliaris vero acuta sæpe sæpius aliis acutis & putridis, inflammatoriis quoq; puerperarum febribus, item morbillis nec non variolis supervenit, ita, ut declinante priori morbo, demum in scenam prodeat novo periculo terrens.

§. XXIX.

Quod vero ad purpuram chronicam attinet, ea, non secus ac scabies contumax, nobis ex glandulis obstructis originem suam trahere videtur: nam sicuti ex diuturna mora humor in vasculis detentus plus malignitatis contrahit; ita lympham semper vitiat & simili charactere imbuit. Observamus maxime, quod qui dulcibus, cibis farinaceis crebrius utuntur & vitæ sedentariæ indulgent, ad purpuram, tam acutam, quam chronicam maxime sint proclives. Quibus vero in locis aquas habent stagnantes putridas, & ubi aer putridis particulis, præsertim ex aquis stagnantibus est inquinatus, ibi hoc malum est familiarissimum. Deinceps notavimus, quod feminæ, quæ fluore albo crebrius corripiuntur, in purpuram etiam facile incidant, & quod hi affectus multum sororientur & transmutentur, unde præsente fluore albo rarius visitur purpura, quæ eo vehementius adfligit, quo citius hic fluxus supprimitur, unde restituta hac fluxione protinus purpura cessare solet.